

Sürdürülebilirlik Ekseninde Enerji Politikaları

Doç. Dr. Ahmet Atıl Aşıcı

Giriş

Bu yazıda, ekonomik büyüme politikalarının baskın bir unsur olarak ortaya çıktığı 2002 sonrası dönemde ekonomik büyüme patikasının yol açtığı ekonomik, toplumsal ve ekolojik sorunları ele alacağım. Yazımın temel iddiası Türkiye ekonomisinin 2002 sonrası dönemde giderek sürdürülebilirlikten uzaklaşan bir yapıya kavuştuğudur. Durum buyken, hükümetin 2012 yılında açıkladığı Vizyon 2023 ve bununla paralel 10. Kalkınma Planı, Yeni Yatırım Teşvik Planı vb. gibi uzun dönemli kalkınma planlarının gerektirdiği yüksek büyüme oranları, bu yapı altında, Türkiye ekonomisini daha da sürdürülemez bir noktaya taşıyacaktır. Bir başka ifadeyle, cari denge sorunlarını halletmeyen, ekonomik kalkınmada kurumların (yasa, katılım vd.) önemini idrak edememiş bir yönetim altında hızlı ekonomik büyüme hedefi bize doğanın daha da yıkıma uğradığı, ekonomisi daha da kırılganlaşmış, işçi ölümlerinin daha da arttığı bir Türkiye'den başka bir şey vaat edemiyor, ne yazık ki.

Sürdürülebilirlik, ekonomik, toplumsal ve ekolojik olarak 3 temel üzerinde yükselir. Yazında sürdürülebilirlik düzeyini ölçmek için oldukça farklı ölçütler kullanılmakta. Ekonomik sürdürülebilirliği, büyürken cari açık vermeyen bir ekonomik yapı olarak nitelendirebiliriz. Toplumsal sürdürülebilirlik ise ekonomik büyüme ile

ölümlü iş kazası sayısı arasındaki ilişki üzerinden ölçülebilir. Son olarak, ekolojik sürdürülebilirlik, büyümeyi sırtlayan sektörlerin çevre yıkımına yol açan enerji kullanımı ve seragazi emisyonları üzerinden ölçülebilir. Dolayısıyla Türkiye ekonomisinin büyüme patikasının sürdürülebilir olup olmadığını, büyürken cari açığı belirli bir düzeyde ne derece tutabildiğine, işçi ölümleri, enerji kullanımı ve seragazi emisyonunu artırıp artırmadığına bakarak anlayabiliriz.

Ayrıntılarının Aşıcı (2015)'te bulunabileceği bir çalışmada 35 sektörlü Girdi-çıkıtı tablolarına dayanarak 1995-2002 ve 2003-2009 yılları arasında büyümeyi sırtlayan sektörler tespit edilmiş, daha sonra bu sektörlerin ithalat bağımlılıkları ölçülerek cari açığa yaptıkları katkılar bulunmuştur. Daha sonra bu lider sektörlerin toplam enerji kullanımı ve seragazi emisyonları içindeki payları ölçülmüştür.

Sonuçlar oldukça çarpıcı biçimde, 1995-2002 dönemine göre 2002 sonrası dönemde ithalat bağımlılığının giderek yükseldiğini, ekonomik büyümenin daha çok enerji kullanıp daha fazla çevreyi kirleten sektörler eliyle sağlandığını ortaya koymuştur.

Buraya nasıl geldik?

Böylesi bir tablonun ortaya çıkmasının ana sebebi, özellikle 2008 küresel ekonomik krizinden sonra Vizyon 2023 hedeflerine ulaşabilmek adına her-ne-pahasına-olursa-olsun anla-

yışıyla ekonomik büyüme hızlandırılmaya çalışılmış olmasıdır. Büyümeyi yavaşlatıyor diye engel olarak görülen emek ve çevre standartları hızla düşürülmüş, ülkenin sanayisi düşük-katma değerli, kirletici ve emek sömürsüne dayalı bir hale gerilemiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, ürettiği ürünler için gereken ara ve yatırım mallarının büyük bölümünü ithal etmek durumunda olan Türkiye ekonomisi kırılgan bir yapıya sahiptir. Yani, hızlı ekonomik büyüme hızla bozulan cari denge ve artan dış borç anlamına gelir. Bu sürdürülebilir bir hal değildir. Hiçbir ülke sonsuza kadar cari açık vermeye devam edemeyeceği için ülke krizlere karşı her geçen gün daha da kırılganlaşır, ilgili ya da ilgisiz bir şokla krize girebilir. 1994 ve 2001 krizlerinin gerisinde sürdürülemez boyuta ulaşmış cari açık sorunu vardır. 2011'de dışa aşırı bağımlı bu yapıyı değiştirmek üzere hükümetçe hazırlanmış olan Girdi Tedarik Stratejisi, umulan etkiyi yapamamış görünmektedir.

Ülkeler ihtiyaç duyduğu herşeyi üretmez, üretmesi de gerekmez. Büyürken cari açık veren yapı bugünden yarına düzeltilemezse de, hükümetlerin elinde birçok araç bulunmaktadır. İlk olarak, hükümetlerin büyümeyi sırtlayacak sektörleri belirleyebilme gücü vardır. Yapacakları düzenlemeler ve teşvik olarak dağıtacakları kaynaklar eliyle büyüme pa-

tikasına yön verebilirler. Hükümetten beklenen, ülkeyi ekonomik büyümenin ekonomik, toplumsal ve ekolojik maliyetlerini en aza indirecek bir büyüme patikasına sokmasıdır. Salt büyüme odaklı politikalar demokratik sistem içinde sürdürülebilir değildir. Ya ekonomik büyümeden ya da demokrasi-den vazgeçilmek durumundadır. Bu yapı altında, vadisini, ormanını korumaya çalışan her demokratik muhalefet hareketi ekonomik büyümeyi yavaşlatan oluşumlar olarak şeytanlaştırılır. Türkiye’de yaşanan budur.

Biraz daha cesur olup, biraz daha “büyük” düşünülebilse demokratik bir sistem içinde doğa ve emeğin haklarına saygılı, ekonomik ve ekolojik maliyeti düşük bir şekilde büyümenin hayal olmadığı görülebilir. Onlarca ülke örneği karşımızda duruyor.

Kolaya kaçan bir ekonomik büyüme anlayışıyla, kimsenin sökmek istemediği asbestli, radyoaktif atık içeren gemileri kabul eden, gelişmiş ülkelerin maliyetli bulduğu enerji ve kirlilik yoğun (demir-çelik, çimento vs.) sektörleri teşvik eden bir ülkenin 2023’tedünyanın en büyük 10. ekonomisi olma hedefini kim gerçekçi bulur? Kimse bulmuyor ama kararları

alanlar inanmış gibi hareket etmeye devam ediyor ve bunun bedelini hep beraber ödüyoruz.

Dünya Ekonomik Forumu’nun her yıl açıkladığı bir veri var ki ülkelerin dünya piyasalarında ne tür ürünlerle rekabet ettiğini ölçüyor. En yüksek değer olan 7’ye yaklaşıldıkça ülkenin rekabet gücünü katma-değerli, AR-GE payı yüksek ve başka ülkelerce taklit edilemeyecek denli benzersiz ürünler (tablet gibi) üzerinden sağladığını anlıyoruz. Buna karşılık en düşük değer olan 1’e yaklaşıldıkça ülkenin dünya piyasalarında emek ve doğal kaynak sömürsü (gemi sökümü, madencilik gibi) üzerinden rekabet ettiğini görüyoruz.

Türkiye 2005 yılında 120 ülke içinde 76. sırada başladığı yolculuğunu 2013 yılında 144 ülke arasında 95. sırada tamamlamış. 2012’de 87. sıradayken son bir yıl içinde 8 basamak geriye düşmüş olmasının bedelini Soma’da Ermenek’te, rezidans inşaatlarında işçiler canlarıyla Yırcalı köylüler zeytinlikleriyle ödemişler. Ödemeye devam ediyoruz. Öykündüğümüz Çin ve Hindistan’ın zaman içinde kaydettikleri gelişme ortada. 2013 itibarıyla 144 ülke arasında Hindistan 44 Çin ise 45. sırada.

Türkiye’ye ait çizgi başını hızlı biçimde yukarı doğru çevirmedikçe önümüzdeki yıllarda daha çok ölümlü kaza bizi bekliyor olacak.

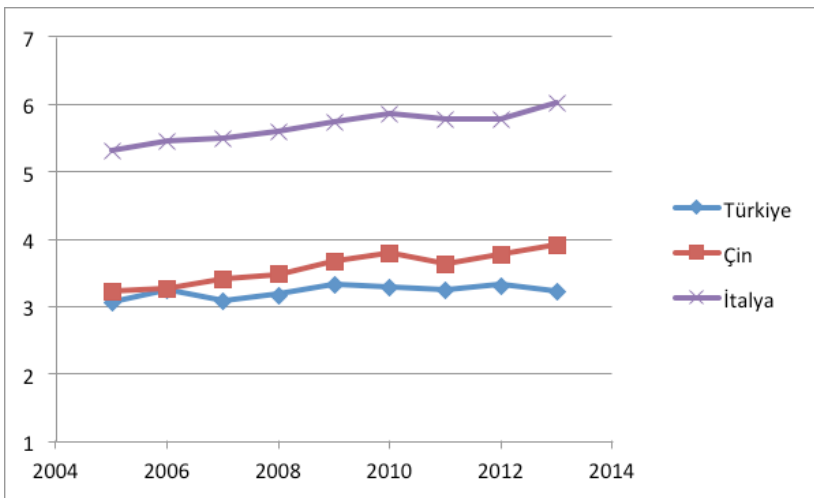
Acil Yeşil Dönüşüm Programı

Kimseyi mutlu etmeyen bu yapıdan orta vadede kurtulmak mümkün. Bu dönüşüm için deneyim, bu dönüşümü mümkün kılacak mali kaynak da mevcut. Aşağıda bu dönüşümün temel alması gereken birkaç ilkedden bahsetmek istiyorum.

1. Ekonomi-Enerji-İklim-Toplumsal politikalar bir bütünlük içinde düşünülmelidir.

Vizyon 2023 ekonomik hedeflerine ulaşamayacağı ortaya çıktı ancak buna bağlı oluşturan enerji politikaları ve geçtiğimiz ay Paris COP21 da Türkiye’nin sunduğu iklim politikası belgesi hala Türkiye’nin 2023 hedeflerine ulaşacağını varsaymakta. Bugün planlanan ya da inşa halindeki 70 termik, 3 nükleer santral 2023’te 2 trilyon dolarlık bir ekonominin ihtiyaç duyacağı elektrik üretmek için yapılıyor.

İklim zirvesinde “aman seragazi salımlarını azaltmak zorunda kalıp da büyümemizi yavaşlatmamalıyım” kurnazlığıyla hükümet uluslar arası kamuoyuna 2030’a kadar ortalama yıllık %7.5 büyüyeceğini, bunun için atmosfere salacağı miktarın 2030 yılında 1 milyar 175 milyon ton CO2’e ulaşacağını söylemekte. “Ama madem anlaşacağız, bunu %21 azaltıp 929 milyon tonda sınırlandıracağım” diyor. Yapılan hesaplar o kadar uçuk ki! İstanbul Politikalar Merkezi-WWF (2015)’te görüleceği üzere, gelecekte Türkiye’nin bu büyüme ortalamasını yakalaması neredeyse imkansız. Bu büyüme oranını IMF-OECD gibi kurumların beklentilerine göre %3.5’a indirdiğinizde, 2030’da seragazi salımları 787 milyon tona ancak ulaşabiliyor. Yani, vargüçle kirlletmeye

Şekil: Rekabetçiliğin Yapısı (1= emek ve doğa sömürsü, 7= benzersiz ürünler)

Kaynak: Global Competitiveness Index, 2005-2013, World Economic Forum

devam ettiği halde ulaşacağı rakam, seragazi ile mücadele edip bunu %21 düşüreceğim diye vaat ettiği rakamın çok daha altında. Bu hem ülkeye, hem de dünyaya karşı büyük bir sorumsuzluktur. Ekonomi politikaları gibi enerji ve iklim politikaları da revize edilmiştir.

2. Emek ile doğanın hakları vardır ve kaderleri beraberdir.

Yani Somalı işçilerle Yırca'nın zeytin ağaçlarının kaderi beraberdir. Madenleri kamulaştırmakla sorun çözülmez. Soma'da özel sektör ya da kamu eliyle kömür çıkarılmaya devam ettikçe Yırca ve yöresinde inşa edilecek termik santral için zeytinlikler kesilmeye devam edecektir.

3. Yerelin sorunlarını en iyi yerelin kendi bilir ve çözer.

Günümüz küreselleşmesi yerel ekonomileri çökerterek varolabilirdi. Krize girmesi de bu yüzden kaçınılmazdı. Başka bir küreselleşme

mümkün. Güçlü ve dayanıklı yerel ekonomiler küresel ekonominin vazgeçilmez unsurlarıdır. Her yerelin faktör donanımı, ihtiyaçları birbirinden farklı olabilir. Bunların bir merkezden yönetilmesi mümkün değildir. Üretim ve tüketim birimleri küçülmelidir. En başta enerji üretimi demokratikleştirilmelidir. Yerelin kullanmadığı, bir yerlerde çar-çur edilen, enerjinin maliyetini o yerel neden ödesin ki?

4. Yatırım iklimi önemlidir.

Yani, toprağın rant mı yoksa yamsal gıda mı üreteceği izlenen politikalarından bağımsız değildir. Türkiye'nin yatırım iklimi bozulmuş, son banka operasyonu ile itibarı ciddi yara almıştır. Ekonominin sorunu cumhurbaşkanının iddia ettiği gibi yüksek faiz değildir. Bu yapı altında faizlerin düşürülmesi işleri daha da içinden çıkılmaz hale getirecektir. Yatırımcı neden katma-değerli ürün üretmek yerine siyasileri araya koyup imar ya-

salarını delip rezidans, AVM dikmeyi tercih ediyor bir düşünmek gerek? Bu, yerel yönetimlerin güçlendirilmesiyle aşılabilecek bir sorun değildir. Merkezi hükümetin izleyeceği maliye, para politikası ve teşvik programlarının eşgüdümlü olarak bu dönüşüme odaklanması ile mümkündür.

Kaynakça

Aşıcı, Ahmet Atıl, 2015. "On the Sustainability of the Economic Growth Path of Turkey: 1995-2009", 2015, *Renewable And Sustainable Energy Reviews*, 52, 1731-1741. https://www.researchgate.net/profile/Ahmet_Asici/adresinden/çalışmaya/ulaşılabilir.

IPM-WWF, 2015. "Türkiye için düşük karbonlu kalkınma yolları ve öncelikleri", İstanbul.

<http://ipc.sabanciuniv.edu/new/turkiye-icin-dusuk-karbonlu-kalkinma-yolları-ve-oncelikleri-raporu/den-ulaşılabilir>.

ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI VE KÜRESEL DİL İŞBİRLİĞİ İLE

EMO ÜYELERİNE ÖZEL
MÜHENDİSLİK YABANCI DİL PROGRAMLARI
ŞİMDİ EN UYGUN ZAMAN...

EMO üyeleri için özel bir dil eğitimi kampanyası başlattı. Toplam 12 dilin mühendislik alanında etkin kullanımını hedefleyen eğitimler, elektronik ortamda canlı yayınlarla gerçekleştirilecek. EMO ve EMO-Genç üyeleri ile birinci derece yakınlarının yararlanacakları eğitim, toplamda 120 saat olmak üzere 5 ay sürecektir.

Online eğitim sisteminin olanaklarından 1 yıl yararlanma hakkı da sağlanan eğitimin ücreti 500 TL olarak belirlendi. Eğitim programı **25 Ocak 2016** tarihinden itibaren tercih edilen gün ve saatte başlayacak.

EMO ile Küresel Dil'in ortak çalışması sonucunda yabancı dillerin mühendislik alanında etkin kullanımını hedefleyen dil programları oluşturuldu. Bu kapsamda "İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Arapça, Rusça, Bulgarca, Gürcüce, Farsça, Yunanca, Urduca ve Peştuca" olmak üzere 12 dilde eğitim verilecek. Eğitim programı kapsamında EMO dokümanları, haberleri, seminer ve konferansları da kaynak olarak kullanılacak.

Eğitimler, online sınıf üzerinden gerçekleştirilecek. Ankara'da yeterli talep olması durumunda eğitmenin programı gözetilerek fiziksel sınıf da açılacaktır. Eğitim sonunda herhangi bir sınav yapılmayacak ve dil programına katılıp tamamlayan öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili dil sertifikası verilecek.

emoportal /emoorgtr /emoorgtr /TMMOBEMOTV